

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo jugoslovanskega učiteljstva

Vse pise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izbija vsak četrtek pop. Ako je to dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 40— K
pol leta 20—
četrt leta 10—
posamezna številka po 80 vin.

Za reklamne notice, pojedina, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne št. 45 K.

Telefon uredništva št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 90 vin.
" " " dvakrat . . . 80 "
" " " trikrat . . . 50 "
za nadaljnja uvreženja od petit-vrste po 40 vin. Oznaniša sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačavati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljsk. Tovariša v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštnine.

DRAGO HUDE:

Centralizem in decentralizem.

Pod tem naslovom objavlja v »Narodni Prosveti« njen glavni urednik Milutin Stanković svoje misli o bodočem političnem ustroju naše države. Naglašava potrebo duševnega edinstva vseh treh plemen, predno se more izvesti popolno politično združitev. Kakor je življenski interes naše države, da se učvrsti politično edinstvo, tako je predpogoj, predhodnik in temelj temu edinstvu duševno edinstvo celokupnega naroda.

Z ozirom na to misel je treba urediti naš narodni državni ustroj. Sedaj vladata v domovini dva temeljna politična principa: centralizem in decentralizem. Vsak iskren Jugoslovan mora na ta dva principa gledati s stališča: kateri princip vodi k duševnemu edinstvu celokupnega naroda, in kateri nas bo zblizal, da bodo že enkrat odpadle ograje, plotovi in meje, ki so jih med nas postavljali skozi vekove naši sovražniki.

Mislimo, da bi skrajna stran enega in drugega principa mogla škoditi našemu edinstvu. Tudi tak centralizem, ki bi težil za tem, da bi združil vso moč in ves državni življenj v Beogradu in ki bi uničeval vse kulturno delo v pokrajinah, ne bi bil umesten. Ravnotako pa bi škodoval decentralizem, ki bi ustvarjal drugo Avstro-Ogrsko s svojimi mejami in mejnimi upravami in razlikami.

Naša bodoča centralna uprava mora utrditi edinstvo zakona z lokalnim koloritom, ki dopušča sloboden razvitik vseh kulturnih centrov.

Centralizem naj bo zvezda vodnica naše bodočnosti, toda nikakor ne sme omejevat kulturni razvitik ostalih narodnih središč. Nasprotno jim mora centralizem dati impuls in novo moč v zvezi s centralo.

Najpripravnejše in najmerodajnejše sredstvo za doseg duševnega edinstva je ljudska šola, skozi katero pridejo narodne mase. S tega gledišča je tedaj potrebno: edinstvo prosvetnih zakonov, edinstvo programa in knjig in edinstvo učiteljstva.

Milutin Stanković piše: »Zadatak narodne škole na prvom mestu je vaspitni, a cilj vaspitanja (vzgoje) određuje se sa ciljem i zadatkom naroda i države. I kako je najvažniji cilj našeg naroda i države u sadašnjosti narodna solidarnost i jedinstvo to ta ideja kao crven konac mora prolaziti kroz sve programe, sve udužbenike i ogledati se u radu svih nastavnika.»

Zato pa nam je potreben en prosvetni zahon za celo domovino, zato morajo imeti vsi učitelji enake pravice in dolžnosti, služiti in nastavljeni se morejo na podlagi istega zakona, biti morajo uradniki ne poedinih pokrajin ampak uradniki kraljevstva SHS. Učitelj lahko službuje v katerikoli kraju države.

S tem pa se noče trditi, da se mora vodstvo vse prosvete koncentrirati v ministerstvu in da se bo skrbelo iz te hiše za vse učiteljstvo ter se ga od tod premeščalo, kakor to tudi ne pomeni, da se misli odpraviti učiteljske centre v Ljubljani, Zagrebu, Splitu in Sarajevu.

Mi želimo harmonijo vseh struj in njihovih druženj v skupnem centru, ki bi bil simbol vseh naših teženj in želj.

K stvarjenju nove državne zgradbe se ne more pristopiti z osebnimi strankarskimi ali separatističnimi predsodki temveč se mora začeti s čisto dušo in vestjo, s poštenimi namerami in mislimi in s praviim navdušenjem za delo edinstva in slobode.

Če pa bo nova uredba dopuščala pokrajinske šolske zakone, se bo ljudstvo v posameznih pokrajinah vzgojevalo v decentralističnem duhu, in novi naraščaj bo zabredel v stare naše grehe in zablode. To bi pomenilo, da ubijemo in onemogočimo vsak napredek ter se vrnemo preteklosti. Zato pa mi propagiramo prosvetni centralizem, ki bi nas vodil do boljše bodočnosti in do popolnega bratstva.

Draginjske doklade upokojencev.

Čitali smo v vseh časopisih in tudi seveda v »Tovarišu«, da prejmejo upokojenci mesečno za 200 dinarjev zvišane doklade in to že 1. aprila z veljavnostjo od 1. dec. 1. l.

Resnica je pa ta: državni (?) upokojenci so prejeli že tekom marca doplačilo 800 kron (menda za 4 mesece) in danes 2. aprila so dobili nakazano staro pokojnino in 200 kron (ne dinarjev.) Učiteljski upokojenci sploh niso tekom marca ničesar dobili, danes 2. aprila pa tudi niti vinarja več kakor svojo staro pokojnino.

Kaj naj si mislimo? 1. vprašanje: ali smo učiteljski upokojenci državni ali nismo? Če smo, čemu dvojna mera?

2. vprašanje: zakaj so se dinarji (200 mesečno naenkrat izpremenili v krono (200 kron mesečno!) Ali naj so bile v dotičnih noticah v vseh časopisih »pomotoma« zamenjani dinarji za krono? To bi bila vsekakor brezvestna igra z bežo upokojencev. Naj ostane pri 200 kronah ublažiti stradanje upokojencem res samo z 200 kronskimi mesečnimi povisokom? Takega postopanja si ne moremo misliti od države! Zato moramo smatrati, da temelji dotična notica v časopisih na istini, da prejmejo upokojenci doklade mesečno 200 dinarjev in ne kron. Zahtevamo nemudoma pojasnila.

In učiteljski upokojenci? Čemu zanje drugačna mera? Ali zasleduje »Zavezanih kruto usodo? Način kakor se danes ravna z upokojenci je škandal za kulturni narod. Dajte nam življenje ali pa nas kratko pobesite, ne puščajte nas pa tako brezobzirno giniti za plotom.

Vsak Jugoslovan mora biti član „Jugoslovanske Matice!“

Učiteljski položaj u Sjed. američkim državama.

Ekonomski položaj učiteljev, od kad se za njega zna pa sve do danas, nikada nije bio slavan, niti je se ma kad zabeležio kakav značajniji pokret za poboljšanje toga položaja. Vaspitani još u učiteljskim školama, da idealno shvataju svoj poziv i sve što je skopčano za njim, učitelji su uvek bili jedna mirna društvena klasa, koja je godinama skeptički snosila jednu odvratnu ekonomsku eksploataciju

i trpela jedan ogromni teret briga i nevođa. Ali to nije bilo samo kod nas već gotovo u celome svetu. Kod nas su učitelji umirali od gladi, razjedinjeni i politički zavadjeni, služeći svima samo sebi ne. U Rusiji, zemlji glupog klerikalizma i razpućinskog morala, robovali su crkvi i državi sa svojom niskom kulturom i širokom dušom. U Italiji su, gonjeni kao protivnici papstva i monarhije, kao sinovi Juvenala i Galileja. U Francuskoj su bili intelektualni zločinci jer su voleli Anatale Franca, koji Otačinu naziva »casa forte« kapitalista, i Hervea najokorelijeg protivnika patriotizma. U Americi pak, današnjeg predstavnici zlata i najgrublje reakcije, predstavnici lažnog demokratizma, trestova i pukog proletarijata, u zemlji, u kojoj pred dolarom padaju svi principi i svi obziri — učitelji su predstavnici one sirotne klase, onog intelektualnog proletarijata, o kome Enrico Ferri onako tužno piše. Plačeni bedno, gonjeni od svih i svakoga, oni su naročito u današnje doba, doba pokreta narodnih masa, rastajali se jedan po jedan sa školom: ostavljajući plebs da grca pod teškim teretom kapitalizma, da bi našli utočišta u kakvoj drugoj službi, gde se slobodnije očekuju burni septembarski dani. I kada je Cazoni javio »Mesaggeru« iz Njujorka, da su u Sjedin. državama samo prošle 1919 godine 143 hiljada učitelja i učiteljica dali ostavke zbog malih plata i otišli u druge službe, ja sam tek onda duboko osetio onu ogromnu tiraniju, koju kapitalisti i vladajuće klase vrše nad umnim proletarijatom, koji neće više da im služi, i tako sam onda osetio, koliko su silne one reči iz proglasa Učiteljskog sindikata u Italiji, koje glase: »Učiteljima je jedini spas u svojoj sopstvenoj organizaciji inspirisanoj od jedne jedine ideje: Klasna svesti kolektivizma.«

Učitelji su u Sjed. Državama podloženi na 6 klasa prema broju stanovnika onoga mesta u kome služe. Učitelji I. klase imaju godišnju platu u 936 dolara; II. kl. 889; III. Kl. 866; IV. kl. 774; V. kl. 677; VI. kl. 643 dolara.

Privremeni su pak učitelji plaćeni mnogo bednije tako, da ih ima, koji primaju samo 180 dolara godišnje. Medjutim ministar rata bio je obrazovao tu skoro

LISTEK.

Kulturna zadača naobražene žene.

Predavala Regina Gobec v ženskem odseku akademske omladine v Zagrebu.

(Dalje.)

II.

V naslednjem odlomku bi rada pokazala, v kolikor smatram ženo upoklicano k delovanju v javnem življenju! —

Se pred 50 leti je bila redka prikazen, če je žena nastopila v javnih poklicih, medtem ko je imel mož ta privilegij že od pamtiveka. Ženin delokrog je bil omejen, četudi včasih proti njeni volji, na družinsko življenje in domačo hišo. Zato nam zgodovina starega veka in srednjega veka, in tudi novejšega časa zamore le malo poročati o zunanjem kulturnem delu žene. A kultura je rasla in ž njo potreščine človeštva, razvijalo se je socialno življenje; poklici so se množili, diferencirali in specializirali! Žena je morala priti na pomoč možu. Tako je nujnost dala ženi dostop v javne poklice, in sedaj po pre-

teku svetovne vojne, v kateri je žena neprisiljeno pokazala svetu svoje zmožnosti, ga menda ni več poklica, ki bi ga žena vzporedno z možem ne izvrševala, in to z enakim uspehom.

S tem nečemo povzdigati žene ali krajšati možu njegovih darov, temveč konstatirati hočemo dejstvo, ki obstoja in katero lahko uvidi vsakdo, kdor gleda s paznim očesom po svetu in motri s pristrčno razumnostjo ljudi. Dejstvo namreč, da ne obstoja dvoje duš, možska in ženska, da so duševni pojavi in njih poteki pri enakih okoliščinah in dispozicijah lahko isti pri možu in ženi, da še nobenemu psihologu po znanju ni prišlo na misel ločiti človeško dušo v dvoje vrst in pripisovati ženskemu bitju manje vrednosti. Danes se tudi smejemo isti telesni moči, ki nam s svojo jakostjo hoče zbuditi strah, ker vemo, da ne ta, temveč duševna nadmoč slavi slednjič triumi zmage. Mnenje, da je v možu več poguma in energičnosti, temelji na samozavesti, ki mu jo daje le telesna nadmoč. Govorim na podlagi osebnega opazovanja in se štejem danes morda še med ono majhno število ljudi, ki so uverjeni, da obstoja v duševnem oziru samo edino bitje, a imam še danes upanje, da bo eksperimentalna pedagogika in

psihologija na podlagi realnega dela žene v doglednem času zamogla podati statistične podatke, ki bodo o tem prepričale ves znanstveni svet.

Neki zdravnik, ki se je s svojimi tovariši pečal s tem problemom, mi je pravil, da so pri svojem iztrašivanju prišli do zaključka, da obstoja v vsakem bitju neka količina »moških« in »ženskih« elementov. To razmerje pa ni konstantno ne z ozirom na spol in ne z ozirom na individue iste vrste. Označbe »moški« in »ženski« so se vzele po tradiciji.

In zopet pomislite! Ali se spominjate slučajev, kje se žena v svojem takozvanem ženskem poklicu pokaže dostikrat nepravilna in nezmožna in slone vse družinske skrbi in vzgoje otrok na možu? — In ste že doživeli, da na kmetih dostikrat mož-vdove opravlja leta in leta gospodinjске posle sam in vzorno vzgaja otroke? —

S tem, da to kažem, ne nanteravam siliti moža k štedilniku ali otroški postelji, pokazati hočem stvarno, da so iste zmožnosti in nezmožnosti lahko dane možu kakor ženi. Edino ženski poklic je torej isti, ki ji ga je dala narava, to je materinstvo, kakor je možev poklic očetovstvo; v povzdigo kulture pa sta vpo-

klicana oba. — In če žena materinstvu zadosti in je oskrba njenega gospodinjstva in vzgoja njenih otrok zasigurana, zakaj bi ji zaprečevali pot v javno življenje?

Dajmo svobodo vsakemu človeku, a vzgajajmo narod v istem duhu, da svobode ne bode zlorabljal, temveč jo užival in se je radoval tako, da se bode zavedal svojih človeških in stanovskih dolžnosti in jih iz lastne inicijative izpolnjeval!

Zašli smo malo v stranpot, a zdela se mi je potrebno to omeniti, predno govorim nadalje o kulturnem delu žene. —

Danes je borba političnih strank dospela morda do vrhunca in naglašja se, naj bode tudi žena politički orijentirana in naj si pridobi neko političko prepričanje, da za zamore v slučaju za stranko nastopiti.

Tu pa moramo odločno povedati, da pri današnjem političnem ustroju ni zadača kulturnega človeka in da taka žena slabo služi človeštvu, ki se udaja političkim strastem. Saj tudi to ni prava neoporečna kultura, če ta ali ona stranka v tekmi z drugimi stori kaj dobrega v splošni blagor. Ker le redkokdaj in redke vodi pri tem čisto človekuljubje. Da pa bi iz strankarske tekme morali služiti kulturi, to pa ni naše poslanstvo!